

Chlěb z Božeje ruki – za wšitkich

Naš wšědny chlěb daj nam džensa.

Matej 6,11

Wótčenaš je najwažniša křescánske modlitwa. W njej namakamy próstwu wo wšědny chlěb. Žane słowo njeje zbytnje, kóžde chowa w sebi njesměrne duchowne bohatstwo. Tuž chcemy sej słowo po słowje rozpominać, zo bychmy so prawje wo wšědny chlěb modlili.

Naš wšědny chlěb daj nam džensa. Jezus je prajił, zo mamy do komorki hić a so sami modlić. Ale runje Wótčenaš jako hłownu modlitwu je wón do mnohoty stajił. Wótče **naš**. Njemodlimy so tuž ženje sami, ale přeco ze wšěmi křescánami hromadže, tež potom, hdyž so sami w swojej stwě modlimy.

Njemodlimy so: Mój chlěb daj mi džensa. Tež to by prawa a dobra modlitwa była, tola kóždy by při tym jenož na sebje myslil. Štó pak to je, kiž so pomjenuje ze słowomaj „naš“ a „nam“? Najprjedy jónu móžemy myslić na tych, kotřiž su Jezusowe słowo slyšeli a přiwzali, potajkim cí, kiž so Wótčenaš modla. Tež moji swójbni, ludžo w mojej wokolinje, wšitcy wěriwi maja swój wšědny chlěb dóstać. Tola zawěsće njeby Jezusowemu wotpowědowało, hdyž bychmy so modlili za wěriwych, zo bychy přeco dosć k jědźi měli, njewěriwych pak při tym wuzamknyli. Na kóncu je tak, zo je cyłe čłowjestwo měnjene. Wšitcy maja podžěl dóstać na bohatstwach stwórbje. Kajka hłuboka je to mysl!

Naš **wšědny** chlěb daj nam **džensa**. Wšědny chlěb je tón chlěb, kotryž kóždy dzeń k žiwjenju trjebamy. Wukładowarjo biblije na to pokazuja, zo chowa so w słowomaj „wšědny“ a „džensa“ namołwa, so kóždy dzeń Wótčenaš modlić abo Boha wo jědź prosyc a so za nju džakować. Tak chowa Wótčenaš w sebi tež namołwu k blidowej modlitwje.

Naš wšědny **chlěb** daj nam džensa. Chlěb je zakład čłowjeskeho zežiwjenja. Wón je jednory a poprawom přeco słodži.

Wězo, čłowjek njecha kóždy dzeń jenož chlěb jěsć. Bóh je naše blido bohaće přikrył. Runje w našim času dožiwjamy nimoměry wulke bohatstwo, štož jědź nastupa. Telko družin chlěba, telko mjasa, twarožka a zeleniny! Wšitko je strowe a dobre. Za kóždeho je něšto pódlu. Martin Luther je sej mysle činił, što to je, wšědny chlěb: „Wšědny chlěb je wšitko, štož k žiwnosći a potřebnosći čěta sluša, jako jědź, piće, drasta, črije, dom, dwór, rola, skót, pjenjezy, kubło, pobožny muž, pobožna žona, pobožne džěci, pobožna čeledź, dobra a swěrna wyšnosť, dobre knježerstwo, płódne wjedro, měř, strowosć, pócciwosć, česć, dobri přećeljo, swěrne susodža a teho runja.“ To je jara dobre wukładowanje. Ale tola mamy wobkedźbować, zo je Jezus wo chlěbje rečal, nic wo tym, zo mamy so wo całtu abo tortu modlić. Wótčenaš staji nam potajkim tež prašenje za jednorym žiwjenjom. Kelko luksusa woprawdže trjebamy?

Naš wšědny chlěb **daj** nam džensa. Wot koho přińdže naša cyroba? Jezus je wědzał,

zo ratar symjo syje a zorno žněje, zo potajkim wšědny chlěb nastawa přez sprócniwe džělo bura. Tež to je wón wědzał, zo rosće stwórbja mjenje bóle wotsamo. Ratar wora, włóči, syje a kopa. Tola poprawne roscenje stanje so přez mocy stwórbje. „Zemja sama wot sebje přińjese plody, najprjedy stwjelco, potom klósku, potom poľnu pšěncu w klóscu.“ (Mark 4,28) Njehladajo na wšitke tute spóznaća připisa Jezus zastaranje z Božim chlěbom Bohu Wótcej. Wot njeho wšitko přińdže. Čłowjeska energija a mocy přirody maja jedne potajne žórto, mjenujcy Boha w njebiesach. Basnik Matthias Claudius je džiw wšědneho chlěba krasnje wopisał (Spěwarske 107,2):

„Wón rosu, deščik sćeľe a slónčnu ćoplotu, z tym žohnowanja wjeľe nam čěce na roľu a přenoša so ruče nam z pola do chlěba; tón dže přez našej ruce, je dar pak wot Boha.“

Jan Malink

Kopija historiskeje tafle na bróžni Miklec statoka w Kumšicach

Foto: M. Witschas

Žnjowodźakny korbik

Lube džěći!

Lěčo běše slónčne a horce. Płody polow a zahrodow su so zwjetša hižo domchowali. Jabłučiny, slowčiny a krušwiny steja hišće poňe plodow na zahrodach. Winowe kiće zrawja na winowcach.

W měsacu požnjencu so we wjele wo-

sadach žnjowodźakny swjedzeń swjeći. Na tutej njedźeli su wotrarje cyrkwjow z kwětkami, sadom a zeleninu krasnje wupyšene. Wjeselimy so a džakujemy so Bohu, zo su žně zaso tak bo-hate byli.

Gabriela Gruhlowa

Na wobrazu wuhladaće korbik z plodami – tajki, kaž wón na žnjowodźaknej njedźeli na wotrarju steji. Wumolujće korbik a plody!

Rys.: priw.

Serbske stawizny w 160 wobrazach

Nowy plakat „Serbske stawizny w 160 wobrazach“ so 23. septembra 2015 w 19.00 hodź. w Budyskim Serbskim muzeju zjawnosći předstaji.

W 160 wobrazach a krótkich tekstach podawa so přehlad wo faktach serbskich kulturnych stawiznow w Hornjej a Delnjej Łužicy. Wot přěnjeho pisomneho naspomnjenja Serbow w chronice Fredegara wo-koło 630 hač k stotej rónicy załoženja Domowiny w lěće 2012 so stawizny Serbow zwobraznjeja. Historiske dokumenty a objekty steja jako symbol za wažne mězniki serbskich stawiznow. Awtoraj dr. Hans Mirtschin a Ralf Reimann, kotraž staj tež zestajerjej plakata k stawiznam Budyšina, staj nimo znatych dokumentow a wobrazow wušiknje tež nowy material wuzwolitoj. Zmóžnjataj z tym wobhlado-

warjej wosebity wid na serbske kulturne stawizny.

Byrnjež so stawizny Serbow chronologisce wobjednawaja, so přez wosebite wuhotowanje zdobom paralelne zhladowanje na wěste časowe wotrězki zmóžnja. Tomu polěkuje tež barbny časowy přehlad, kotryž dowola zarjadowanje podawkow do stawiznow wobeju Łužicow a Němskeje.

Plakat, kotryž so we wulkosci 63 cm x 89,1 cm a na wulkosć A4 fałdowany poskića, předleži w serbskej a němskej rěči. Wón ma wosebje pola młodostnych zajim za stawizny Serbow a dwurěčneje Łužicy budzić.

Wudawaćeljo su Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t., Rěčny centrum WITAJ, Serbski institut z.t. a Serbski muzej Budyšin. *Janina Krygarjowa*

Ze Serbskim busom do Wittenberga

Wutrobnje přeprašujemoj na jězbu Serbskeho busa sobotu, 19. septembra, do Wittenberga. Wotjědzemy, da-li Bóh, we 8.00 hodź. w Budyšinje na Augusta Bebelowej dróze na městnje pola něhdyšeho Flackec awtowego domu. We Wittenbergu chcemy štom sadzić jako spominanje ewangelskich Serbow na 500-lětny jubilej Lutheroweje reformacije. Po wobjedze přizamknje so wjedženje po rjenje wobnowje-

nym měsće. Wrócimy so někak we 18.30 hodź. do Budyšina. Płaćizna budže wot toho wotwisować, kelko ludźi sobu pojedže. Ma so z někak 30 do 40 eurami ličić.

Přizjewće so prošu hač do 21. awgusta w kenliji Michałskej wosady w Budyšinje pod telefoniskim čisłom 03591 42201, wšednje w času wot 8.00 do 12.00 hodź., štwórtk hač do 18.00 hodź.

Jan Malink, Handrij Wirth

Pasionka hra

Po lětomaj 1995 a 2005 předstaji Chróšćanska wosada lětsa znowa pasionsku hru. Tuta změje sobotu, 12. septembra, w 19.30 hodź. swoju premjeru. Dalše předstajenja budu njedźelu, 13. septembra, w 16 hodź., pjatk, 18. septembra, sobotu, 19. septembra, a njedźelu, 20. septembra, stajnje w 19.30 hodź. Towarstwo Cyrila a Metoda z.t. a Chróšćanska wosada wšitkich wutrobnje přeprašujetej.

Wobrazy a lipa w Slepom

Njedźelu, 13. septembra, přeprašuje Slepjanska wosada wutrobnje na serbske wosadne popołdnje w 14.00 hodź. na farje. Na nje je sej wosada fotografikarja Jürgen Mačija z Budyšina přeprašyła, zo by wobrazy ze Slepjanskeje wokoliny pokazał. Na kóncu wosadneho popołdnja ma so serbska lipa we wobłuku akcije sadženja Lutheroweje lipy we Wittenbergu na Slepjanskej farskej zahrodze sadžeć. Wšitcy zajimcy su wutrobnje do Slepoho přeprašeni.

„Liturgia Trinitatis“

Kompozicija Sebastiana Elikowskeho-Winklera „Liturgia Trinitatis“, kotraž měješe swoju prapremjeru na lětušim serbskim cyrkwiskim dnju w Bukecach, so wot projektneho chóra znowa předstaji. Twórba zaklinči njedźelu, 13. septembra, w 9.30 hodź. na kermušnych kemšach w Hodźiju a njedźelu, 25. oktobra, w 9.00 hodź. na němskich kemšach w Michałskej cyrkwi w Budyšinje.

Jubilej w Kamjencu

Před 450 lěty přepoda so klósterska cyrkej w Kamjencu měščanskej radže za serbske ewangelske kemše. Składnostnje jubileja přeprašuje Kamjenske stawizniske towarstwo pjatk, 18. septembra, w 19.00 hodź. do cyrkwy swj. Hany na přednošk Jana Malinka „450 lět Serbska cyrkej – ewangelscy Serbj w Kamjencu“. Njedźelu, 20. septembra, w 10.00 hodź. su w cyrkwi žnjowodźakne kemše.

Serbski ewangelski kónc tydženja

Hdy? Wot 9. do 11. oktobra 2015
Hdže? W Chołmje pola Niskeje
Štó? Wšitcy zajimcy: džěći, młodostni, dorosćeni, wowki a džědojo
Što? Zhromadnje hrać, spěwać, rěčeć, Boha chwalić ...

Płaćizna: 50 eurow za dorosćenych, 15 eurow za džěći

Přizjewjenja hač do 15. septembra pola: fararki Jadwigi Malinkoweje, Dróha měra 68, 02959 Slepom
j.mahling@kkvsol.net, tel. 035773 998244

„Čuju so zwjazany ze swojim serbskim pochadom“

Rozmołwa z Geoffreyjom Saegenschnitterom z Južneje Awstralskeje

Knjez Saegenschnitter, waše swójbne mjeno je němske. Přiwšëm pak sće potomnik serbskich wupućowarjow do Awstralskeje?

Haj, sym potomnik dweju serbskeju wupućowarjow, kotraž pochadźataj wobaj z Hrodzišćanskeje wosady. Prěni je Handrij Bjar z wosadneje wsy. Wón je so 1827 w Hrodzišću narodził a 1854 hromadže ze skupinu 47 Serbow z wokolnych wosow na lódzi „Steinwärder“ wupućował do Awstralskeje. Tam je so woženil z Madlenu Wićazec, kotraž pochadžeše z Jerchec pola Hbjelska. Hromadže z dalšimi serbskimi swójbami staj so zasydlił w St. Kitts w Barossa-dolinje na sewjer města Adelaide. Tam je wón 1896 zemrěl a wona dwaćeći lět pozdžišo.

A waš druhi serbski předchadnik?

To bě Pětr Swora, rodzeny 1824 w Droždźiju. Wón sluješe k samsnej wupućowarskej skupinje kaž Handrij Bjar a je so tehorunja ze Serbowku woženil, z Madlenu Pecoldec z Njehornja. Bydlił staj w Appila w Južnej Awstralskeje. Wobaj staj wysoku starobu docpěto, wona je 1910 zemrěla a wón 1917.

Wěsće něšto wo wobstejnosćach jich wupućowanja?

Wo Handriju Bjaru wěm, zo je samsne lěto tež jeho starši bratr Jan wupućował, nic pak do Awstralskeje, ale hromadže z fararjom Janom Kilianom do Texasa. A štož Sworic z Droždźija nastupa, tak su wot nich dohromady tři bratra do Awstralskeje wupućowali, ale w rozdžělnych lětach. Běchu to Jan, Michał a mój předchadnik Pětr Swora.

Sće hižo wospjet domiznu svojich serbskich prjedownikow wopytał?

Je to lětsa třeci króc, zo smój z mandželskej Enis we Łužicy. Prěni raz běchmoj tu w lěće 2002 skladnostnje 1000lětného jubileja města Budyšina. Potom smój tu před něšto lětami hromadže z wulkej skupinu potomnikow Serbow z Texasa přebywałoj a lětsa smój nětk třeci raz na něšto dnjow w Budyšinje.

Što waju sem do Łužicy čehnje?

Je to domizna mojich serbskich prjedownikow. Čuju so zwjazany ze swojim serbskim pochadom. Zajimuju so za swójbne stawizny a za městna, zwotkež su moji prjedownicy přišli.

Maće přiweznych we Łužicy?

Ně, ale wěm, z kotrych statokow moji předchadnicy pochadźachu. Bywši Bjarec dom w Hrodzišću hišće džensa při Pjekarjowej horje steji. Před lětdžesatkami bě

Mandželskej Geoffrey a Enis Saegenschnitter kónc julija před bywšim Sworic, džensa Šlececa statokom w Droždźiju

Foto: T. Malinkowa

tam Lehmanec kowarnja a w zašłych lětach bydleše tam swójbja Richterec. Tuchwilu steji dom prózdny. Hdže je něhdy Sworic swójbja w Droždźiju bydliła, to sym runje nětkle hakle při swojim lětušim wopyće zhonił.

Kak staj za tym přišto?

Naju hosćielka w Budyšinje je z namaj do Droždźija jěła a so tam ludźi prašała. A nadobo stejachmy na dworje starodawného statoka při Wjesnej dróze, hdžež nas džensniši wobsedžerjo, Šlececa swójbni, wutrobne witachu. Stare Sworic domske je hišće dosć derje zdžeržane. Smy sej tu tón dwuposchodowy tykowany twar móhli wot łubje hač do pincy wobhladać. To bě wulkotne dožiwjenje.

Sće z čonom serbskeho towarstwa w Awstralskeje?

Mamy w Awstralskeje dvě serbskeje towarstwy. W staće Victoria wobsteji Wendish Heritage Society, kotrež ma něhdže 200 sobustawow. W Južnej Awstralskeje mamy Wend/Sorb Society of South Australia z něhdže 100 člonami. Přislušam woběmaj towarstwomaj a nimo teho hišće Texas Wendish Heritage Society w Texasu, hdžež mam

přiweznych z potomnistwa Jana Bjara a tež wjele znatych.

Kajke knježi žiwjenje w awstralskimaj serbskimaj towarstwomaj?

Wobě towarstwy stej aktiwnej. Sobustawy su zwjetša starši ludžo, kotřiž so za swój pochad zajimuju. Su to potomnicy serbskich wupućowarjow z Hornjeje a Dolnjeje Łužicy. Serbsce rěčeć wšak nchtó wjac njemóže. Tež němčina je so hač na snadne zbytki hižo zhubiła, jenož jara stari ju hišće trochu wobkneža. Tehodla tež žane němske kemše wjac nimamy w bywšich serbsko-němskich wsach. W našej kónčinje swjeća so jenož hišće we wulkoměsće Adelaide lutherske kemše w němskej rěči.

Kotre zarjadowanja serbskeje towarstwy přewjedujetej?

Wobě wotměwatej prawidlownje sobustawske zhromadźizny. Naše w Južnej Awstralskeje schadźuje so něhdže tři króc wob lěto. W juliju mějachmy zaso zhromadźiznu, na kotrejž so 24 ludźi wobdželi. Nimo teho organizujemy kóždě lěto busowy wulět do něhdy serbskich kónčin w Awstralskeje. Předsyda je bywši wučer a archiwar Lutheran Archives (Lutherskich archiwow) Lyall Kupke.

Skutkujetej towarstwy tež do šěršeje zjawnosće?

Wudawamy dwójce wob lěto towarstwowy časopis Newsletter. Předawamy knihi wo Serbach w jendželskej rěči a we Łužicy produkowane cejdeki ze serbskeje hudźbu. Loni smy we wjacorych serbskich wsach w Barossa-dolinje pripravili informaciske tafle. Z nich zhoni zajimc powšitkownje něšto wo zapućowanju Serbow do Awstralskeje, wo stawiznach wotpowědného sydlišća a wo swójbach, kiž tu něhdy sydlaču. Tafle pripravichmy z pjenježnej podpěru knježerstwa we wsach Hope Valley, Rosedale, Ebenezer, Neukirch, St. Kitts a Peters Hill.

Matej awstralskeje serbskeje towarstwy tež zwiski do Łužicy?

Před něšto lětami su awstralscy Serbjaj pjenjezy darili za serbske šulstwo we Łužicy. Němske knježerstwo chcyše tehdy rjadownje, w kotrychž so serbsce wučese, zawrěć. Tehodla smy ze solidarity w Awstralskeje pjenjezy składowali za podpěru serbskeje rěče w domiznje našich prjedownikow.

Džakujemy so za rozmołwu a přejemy dale wjele wuspěcha při serbskich prócowanjach w Awstralskeje.

Prašala so Trudla Malinkowa

Před sto lětami serbske kemše w Radšowje zašli

W septembru 1915 swjećachu we wosadze na Wysokej Dubrawje poslednju serbsku Božu službu

Radšow, němsce Groß Radisch, je wosadna wjes z něhdže 350 wobydlerjemi w gmejnjce Wysoka Dubrawa njedaloko Niskeje. Wjes wupřestrěwa so w přewšo rjanej krajinje na hórskim hrjebjenju Wysokeje Dubrawy. Z jeje wyšiny maš wulkotny wuhlad na hornjołužisku krajinu. Wosebje znaty je Radšow přez blisku Pomnikowu horu z jeje wuhladowej wěžu a přez wišnjowu swjēdžen, kiž tam kóžde lěto na druhim kóncu tydženja w Juliju swjēca.

Radšowska wosada wostbeješe zdawna sem jenož z Radšowa a susodneho Drěnowa, němsce Thräna. Wša wokolina bě po reformaciji ewangelsko-lutherska a přislušeše sakschemu kralestwju. Na zakładze postajenjow Wienskeho kongresa 1815 so kónčina Pruskej přirjadowa. Sčēh teho bě, zo so dotal do Bartskeje wosady slušace Wukrančicy do Radšowa zafarowachu a zo mějachu so na přikaz krala wšitke nětko pruske wosady uněrowanej ewangelskej cyrkwi přizamknjć. Změny konfesije dla so tehdy horce wojowanja we wosadze wotměwachu. Skónčnje wustupichu či, kiž chcychu lutherscy wostać, z Radšowskeje wosady a založichu 1843 swójsku luthersku wosadu we Wukrančicach.

Džensa sluša Radšow statnje do Sakskeje, cyrkwinsce pak do Ewangelskeje cyrkwe Berlin-Braniborska-šleska Hornja Łužica (EKBO). Hižo lětdžesatki wosada swójskeho fararja nima, tak zo je Radšow z Dolhej Boršcu zwjazany a so sobu wot tamnišeho duchowneho zastaruje. Tuchwilu je Christiane Mantschew z wosadnej fararku. Na teritoriju wosady etablěrowana je lutherska wosada we Wukrančicach, kotraž přisluša džensa Samostatnej ewangelsko-lutherskeje cyrkwi (SELK).

Serbscy duchowni

Jako serbska wosada měješe Radšow přez lětotki duchownych, kotřiž běchu serbskeje rěče mócnj. Mjez nimi běchu tež wosobiny, kiž su přez mjezy swojeje wosady spomóžnje za serbstwo skutkowali. Na někotrych z nich njech je na tutym městnje spomnjene.

Chryša Šlenkar (1674–1728) pochadžeše z Róžana pola Lubija a nastupi po dokónčenju studija w Lipsku 1706 swoje přenje farske městno w Radšowje. Hižo lěto pozdžišo pak wosadu zaso wopušči a skutkowaše w Ketlicach, Lubiju a naposledk w Poršicach, hdžež tež zemře a hdžež je jeho narowny pomnik při sewjernym zachodze na kěrchow hišće džensa zdžeržany. Wón wuda 1722 w Budyšinje němsko-serbskej čitance, kotrež so přez lětdžesatki w serbskich šulach wužiwašej.

Bohachwal Daniel Wawer (1711–1770) bě syn Bukečanskeho fararja a sobupřeložerja serbskeje biblije Jana Wawera. Za čas studija přislušeše Serbschemu předarskemu towarstwju w Lipsku. Wón skutkowaše w Radšowje wot 1743 hač do swojeje smjerće.

Jan Awgust Janka (1764–1833) bě tehorojnja syn fararja z Bukey, přislušeše jako student Serbschemu předarskemu towarstwju w Lipsku a bě wot 1803 do 1829 farar w Radšowje. W młodych lětach bě hromadze z Korlu Bohachwalom Šerachom, synom fararja z Budyšinka, w awguscě 1790 wudať přeni čiščany serbski časopis „Měsačne pismo k rozwučenju a wokřewjenju“, kotrež pak bu hnydom po přenim čisle wot wyšnosće zakazane. Farar Janka bě daloko znaty homeopat.

Jan Herman Mrózak (1841–1902), syn wučerja w Narcu a pozdžišeho kantora we Wulkich Zdžarach, nastupi 1866 swoje přenje farske městno w Radšowje a wosta tu wosom lět hač do 1874, hdžž přesydlj so do Budestec, hdžež hač do swojeje smjerće spomóžnje skutkowaše. Wón bě městopředsyda Serbskeje předarskeje konferency, městopředsyda Maćicy Serbskeje a sobuzaložer Towarstwja pomocy za studowacych Serbow. Jako předsyda pedagogiskeho wotrjada Maćicy staraše so wo wudawanje nowych serbskich wučnicow. W Budestecach da staru faru zwotworać a nowu natwarić kaž tež cyrkej přetwarić a znowa wuhotować. Na tamnišim kěrchowje je džensa hišće jeho row zdžeržany.

Ernst Ferdinand Haeseler (1842–po 1933) bě posledni serbsce předowacy farar Radšowskeje wosady. Wón bě rodženy Němc z města Choćebuz, studowaše w Halle a Berlinje a nastupi swoje přenje farske městno 1868 jako diakon klóšterskeje cyrkwe w Choćebuzu, hdžež měješe delnjoserbsce předować. 1876 sta so z fararjom w Radšowje a přewza zdom tež maťu susodnu wosadu Chołm. Za swoje nowe zastojnstwo w Hornjej Łužicy dyrbješe hornjoserbsce nawuknjć. 1879 pristupi wón Maćicy Serbskeje. 1908 powoła jeho pruski kral za superintendenta cyrkwinskeho wokrjesa Rózbork I. Woteběraceje ličby serbskich kemšerjow dla swjēceše serbsku bohoslužbu naposledk jenož hišće kóždu druhu njedželu. Hdžž so 30. septembra 1915 na wuměnk poda, skónči so lětotki dołha tradicija serbskich kemšow w Radšowje. Z jeho naslědnikom sta so wot 1. oktobra 1915 němski farar Paul Haym. →

Bywša šula w Radšowje je džensa sydło komunalneho zarjadnistwa. Wjes sluša do gmejny Wysoka Dubrawa.

Cyrkej w Radšowje, natwarjena w lěće 1801. Wosada so džensa wot fararki w Dolhej Boršci sobu zastaruje. Foće: T. Malinkowa

Cyrkwinscy wučerjo

Nimo serbskeho fararja měješe wosada tež serbskeho cyrkwinskeho wučerja, kotryž bě zdomom wosadny kantor. Hač do 1858 zastawaše tute zastojnstwo kantor Bergmann, wot 1859 hač do 1894 kantor Jan Šimjeńc.

Wosebje kantor Šimjeńc bě tež zwonka wosady w serbskich naležnosćach angažowany. Wón pochadžeše ze Železnej pola Grodka, hdžež bě so 1826 narodził, bě sobustaw delnjoserbskeje Mašicy Serbskeje a Towarstwa pomocy za studowacych Serbow. Na wulkim serbskim spěwanskim swjedženju, kotryž so 1. oktobra 1879 na žurli Lauwec hotela w Budyšinje wotmě, spěwaše jako tenor sobu w chórze. Pod dirigatom komponista, Ketličanskeho kantora Korle Awgusta Kocora, zanjesechu tehdy z wulkim wuspěchom oratorij „Nalěčo“. Jan Šimjeńc zemře 83lětny 1909 na wuměnkú we Wósporku a zawostaji po sebi chwalbu swěrneho serbskeho wučerja.

Po 1894 skutkowachu w Radšowje po rjedže wučerjo Ota Bartl z Wikow, Bjedrich Haniš a Artur Voigt. Tući po wšěm zdaću hižo serbsce njemóžachu.

Ze serbskosće wosady

W běhu 19. lětstotka so němsko-serbska rěčna hranica z wuchoda sem Radšowej bližeše. Dale a wjac Němcow do wosadnych wsow přičahny. Přez zeńtwnu nastawachu w přiběracej měrje narodnje měšane mandželstwa, w kotrychž sta so němčina z wobchadneje rěču. Hižo w lěće 1850 bě ličba němškorěčnych wosadnych tak wulka, zo sej žadachu, dotalny cyrkwinski porjad změnić, wotnětka němske kemše jako hłowne wobhladować a je tehodla njedželu jako přenje swječić a hakle po nich serbske. Pospyt tajkeho noworjadowanja Božich službow tehdy zwrěšći, tak zo wostachu serbske hišće něšto časa hłowne kemše.

Z lěta 1868, za čas fararja Mrózaka, předleži ličba spowědných Radšowskeje wosady. Na cyle lěto bě jich tehdy 1 059 spowědných, z toho 470 Serbow a 589 Němcow. Z ličbow je spóznać, zo mějachu Němcy we wosadze tehdy hižo nadwahu nad Serbami.

Mało lět pozdžišo poda so němski wučenc Richard Andree do tudyšich kónčin, zo by material zběrał za swoju knihu „Wendische Wanderstudien“, kotraž 1874 wuńdže. Při tym zwěsći, zo bě w Radšowje samym jenož hišće třecina wobydlerstwa serbska, we wosadnej wsy Drěnowje pak běchu hišće tři štwórciny Serbja.

Jako reakciju na Andreejowu knihu zestaji Arnošt Muka lětdžesatk pozdžišo swoju statistiku Serbow. Při tym poda za Radšowsku wosadu hišće dosć wysoku ličbu Serbow, zwěsći pak zdomom, zo so „jara němčuje a přeněmčuje, zo je čežko, [...] nětčiji postav w nastupanju Serbow-

Marjanski křidlowy wołtar z lěta 1430, kotremuž pozdžišo serbski napis přidachu, su 1990 z Radšowskeje cyrkwyje pokradnyli.

Foto: farski archiw Radšowskeje wosady

stwa dokładnje wopisać“. Při swojim pućowanju po Serbach w lěće 1888 Arnošt Muka zhoni, zo je w Radšowskej wosadze „hišće wjele starych ludźi, wosebje žonow, kotraž němski pak mało pak ničo njerozumja, a tola wot nich radna ličba na němske kemše běha“.

W lěće 1924 so wo Radšowje zwěsći: „Wobydlerjo rěča němsce, jenož cyle stari ludžo so hišće serbskeje rěče mócní.“ Pječ lět pozdžišo pućowaše Měrćin Nowak-Njehorński po wsach wokoło Wysokej Dubrawy. Nastupajo Radšow při tym scěhowace nazhoni: „Po wsy – bohužel – slyšiš same němske zwuki. Radšow a wšě te rjane wjeski k ranju Dubrawy su so w poslednej dobje přeněmčili. Sčicha a bjez hary su tu serbsku rěč podusyli. Nětke tež Dubrawa namjezna hora runje kaž Čornobóh abo Wusmužowa hora.“

1930 skónčnje wozjewichu Serbske Nowiny rezultat dołhodobneho přeněmčowankeho procesa w tudyšej kónčinje na wuchodneje mjezy serbskeho kraja: „Radšow a Drěnow dyrbymy džens bohužel ličić k wsam, kiž su so nam zhubite na stajne.“

Z třoch wosadnych wsow sluješa džensa jenož hišće Wukrančicy do serbskeho sydlenkeho teritorija, nic pak hižo Radšow a Drěnow.

Gotiski Marjanski wołtar

Na bywšu serbskosć wosady dopominaše hišće lětdžesatki gotiski křidlowy wołtar z lěta 1430. Wón bě z rězbarjenymi postavami wuhotowany. W srjedźnym džělu sedžeše swjata Marja w módro-złotej drasće z njebjeskej krónu na hłowje, kotraž džeržeše na swojej lěwej ruce nahe Jezusdže-

ćatko. Na lěwym křidle wołtarja steješe postawa japoštoła Pawoła z knihu a mjěčom w rukomaj a na prawym křidle postawa japoštoła Pětra z knihu a klučom. Wołtar pochadžeše ze stareje drjewjaneje Radšowskeje cyrkwyje, kotruž běchu w lěće 1801 hubjeneho twarskeho stawa dla sportorhali a z nowotwarom na samsnym městnje narunali. W nowej cyrkwi měješe wołtar najprjedy w knježej loži swoje městno a pozdžišo na přenjeji lubi w wuchodneje stronje zady klětki.

Wosebitosć starožitneho wołtarja bě, zo měješe w srjedźnym džělu pod madonu serbski napis: „Szwjata marja, proz sa nas.“ Na pismje bě jasnje spóznać, zo njepochadžeše wón z doby nastaća wołtarja, ale z wo wjele młódsich časow. Štó je napismo připisał, hdy a čehodla, džensa hižo nchtó njewě. Najskeje je so to w 19. lětstotku abo spočatk 20. lětstotka stało, prawdžepodobnje pak do přestaća serbskich kemšow 1915. Zo dachu při tym w ewangeliskej cyrkwi k wołtarjej so hodžacu próstwu katolskeho wobsaha napisać, pokaza na to, zo wołtar tehdy žanu nabožnu funkciju wjac njeměješe, ale skerje jenož hišće muzealnu. Z nic cyle korektneho prawopisa hodži so sudzić, zo bě napis připrawil lajk na polu serbskeho pismowstwa, kaž by to był wjesny rjemjeslnik.

Drohottu wumětsku twórbu z doreformaciskeho časa sej džensa bohužel wjac wobhladać njemóžemy. Krótko po politiskim přewróće so paduši w lěće 1990 do Radšowskeje cyrkwyje zadobychu a wołtar pokradnychu. Hač do džensnišeho njeje znate, štó běchu paduši byli a hdže je gotiski Marjanski wołtar ze serbskim napismom wostał.

Trudla Malinkowa

Nowa napismowa tafla na kantoraće w Hodźiju

Bibliskej hronje dopominatej na cyrkwinski raz twarjenja a na serbsku tradiciju wosady

Kóždemu, kotryž stupi na nawjes w Hodźiju, nadpadnje wěsće hnydom najnahladniše twarjenje na naměsće. Je to stara cyrkwinska šula z lěta 1842. Šulska tradicija we wsy pak saha wjele dale wróćo, hač do kónca 16. lětstotka, jako započachu tu serbskich hólcow z wokoliny mjez druhim na studij teologije w Lipsku prihotować. Přiběraceje ličby wobydlerstwa dla pak spočatk 19. lětstotka tehdyše šulske twarjenje, kotrež je džensa hišće jako bróžeň zdžeržane, hižo narokam na regularnu šulsku wučbu njewotpowědowaše. Tehodla natwarichu nowu šulu při nawsy z dwěmaj wulkimaj a swětlymaj rjadowniskimaj rumnosćomaj. W hornim poschodže měješe cyrkwinski wučer, kotryž bě zdobom wosadny kantor, swoje bydlenje.

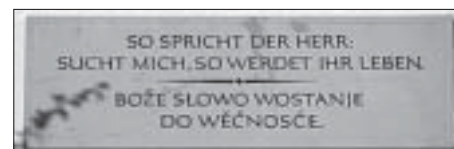
Hač do spočatka nacionalsocialistiskeho časa so w šuli generacije džěci w cyrkwinskej zamołwitosći kubłachu. Po Druhej swětowej wójnje smědžeše so w bywšej cyrkwinskej šuli hišće wěsty čas konfirmaciska wučba wotměwać. Šulske naležnosće pak so nětk wot stata rjadowachu. W poslednim lětdžesatku NDR skónči so šulska wučba w twarjenju při nawsy, dokelž běchu mjez tym na kromje wsy nowu šulu natwarili.

W starej cyrkwinskej šuli zarjadowachu nětko předawanišćo konsuma, kotrež pak dyrbješe so kónc 1990tych lět z hospodarskich přičin zawrěć. Bórže na to zemrě wudowa poslednjeho cyrkwinskeho wučerja, tak zo stejše twarjenje něšto lět prózdne.

Při prawnskim wujasnjenju mjez wosadu a gmejnu so jasnje zwěsći, zo je wosada jenički wobsedžer twarjenja. Přez tójšto lět pak pobrachowaše zmužitosć k wobnowjenju a wužiwanju twarjenja. Wot lěta 2008 wuwiwachu so potom tola kmáne ideje za wužiwanje domu jako wosadnica w bjezposrědnym susodstwie cyrkwe. W lětomaj 2013 a 2014 móžeše so twarjenje přezcytnje saněrować. W hornim poschodže stej nětko bydleni zaměstnjenej a w přizemju wužiwa wosada bywšej rjadowniskej rumnosći za wšelake zarjadowanja.

Hač do lětušeho nalěca wšak na domje wotwonka scyła spóznać njebě, zo jedna so wo zjawny twar wosady. Hladajo na tradiciju mnohich cyrkwinskih šulow so cyrkwinske předstejićerstwo tehodla rozsudži, nad zachodom připrawić derje widzomnu napismowu taflu. Spěšnje bě sej předstejićerstwo w tym přezjedne, zo měłoj na tafla stać bibliskej hronje w němskej a w serbskej rěči, wšako so z tym najlěpje na starodawnu serbsku šulsku tradiciju w Hodźiju pokaza. W němskej rěči wuzwoli so hrono z Profeta Amosa „So spricht der Herr: Sucht mich, so werdet ihr leben.“ (Am 5,4). Pod tym steji serbsce „Bože słowo wostanje do wěčnosće.“ (1 Pětr 1,25).

Na wosadnym swjedženju njeźelu, 28. junija 2015, čehnješe zhromadžena wosada po kemšach w dołhim čahu na nawjes, hdžež so tafla pod zynkami dujerjow a spēwanjom wosady „Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren“ swjatočnje

Nad zachodom do bywšeho cyrkwinskeje šule w Hodźiju připrawichu nowu dwurěčnu napismowu taflu.

Foće: F. Ullrich

wotkry. Njeh bibliskej hronje wopytowarjow Hodzijejskeje nawsy na dołhi čas na cyrkwinski charakter twarjenja kaž tež na serbsku tradiciju wosady dopominatej.

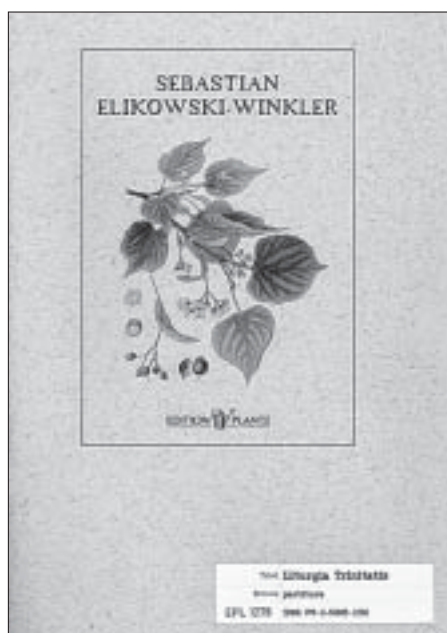
Christoph Rummel

Z předsydstwa SET

Dnja 25. awgusta zeńdže so předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Serbskim domje w Budyšinje. Čłonojo předsydstwa wuradźowachu wo programje lětušeho sobustawskeje zhromadźizny, kotraž wotměje so na reformaciskim dnju 31. oktobra w Slepom. Dale wobmysli so džěłarnička za serbske Bjesady, kotraž budže sobotu, 27. februara 2016, w Bukecach. Klětuši Serbski ewangelski cyrkwinski džěń planuje so na 28. a 29. meju 2016 w Slepom. Serbski domizniski swjedžeň za Wojerowske kónčiny budže 12. junija 2016 w Blunju.

Předsyda SET předpožohi zešiwk z kompoziciju Sebastiana Elikowskeho-Winklera „Liturgia Trinitatis“, kotraž je wušła w nakładnistwje Edition Plante w Berlinje. Kompozicija měješe swoju prapremjeru na lětušim serbskim cyrkwiskim dnju spočatk julija w Bukecach. Chóry, kotrež so za kompoziciju zajimuju, móža sej zešiwk pola předsydy SET, knjeza Měrćina Wirtha, wupožčić.

M. Wirth

Wudaće kompozicije Sebastiana Elikowskeho-Winklera „Liturgia Trinitatis“, kotraž měješe lětsa na cyrkwiskim dnju w Bukecach swoju prapremjeru.

Repro: priv.

Modlitwa za dušepastyrja na lětanišću

Knježe, prosymy tebe,
zo by twój Duch we nas bydlił,
Duch lubosće, mudrosće
a přečelnosće,
Duch Jezusa Chrysta.

Daj, zo wěmy,
hdže nas na lětanišću trjebaja.
Wjedź nas k ludžom,
kotřiž čakaja na radu, pomoc
a na dobre słowo.

Twój Duch njeh bydli we nas,
zo so wotewrimy za nuzy a za bolosće,
ale tež za wjeselo a nadźiju druhich
ludži.

Přetož twoja je chwalba, česć a krasnosć
wot wěčnosće do wěčnosće.

Hamjeń.

wikar Stephan Johanus
lětanišćo Berlin-Schönefeld, 2005
přeložil Jan Malink

Jan Hus a jeho swět

W Budyskej Michalskej cyrkwi pokazuja wustajeńcu wo českim reformatoru

Stadnostnje 600. róčnicy smjerće českeho reformatora Jana Husa (* wokoło 1370, † 6.7.1415) je Narodny archiw w Praze pućowanski wustajeńcu pod heslom „Jan Hus a jeho swět“ přihotował. Pod patronatom generalneho českeho konsulata w Drježdžanach pokazuje so wona tuchwilu w Michalskej cyrkwi w Budyšinje.

Wustajeńca wopřijima 13 tafłow. Na přenjeje, zawodnej tafli zhoni wopytowar něšto wo zaměrje wustajeńcy kaž tež wo wobstejnosćach w času wot 14. na 15. lětstotk, kotraž k temu wjedžechu, zo bu Jan Hus swojeho reformatoriskeho zmyslenja dla wotprawjeny. Na scěhowacych 12 taflach pokazuja so fotografije dokumentow a rukopisow z časa Jana Husa kaž tež kopije knižnych ilustracijow. Z rukopisnym tak mjenowanym „Spěwom wjesoleje chudoby“ z Vyšehradského kancionala z 15. lětstotka so na to spomni, zo bě Hus w chudych wobstejnosćach wotrostl. Scěhujaja dokumenty wo Husowymaj přiwisnikomaj Janje Žižce a Hieronymusu z Prahi kaž tež pisma wo koncilu w Konstanzu.

Wosebje zajimawy je list českich wjerechow na koncil z 2. septembra 1415, w kotrymž zasudža wotprawjenje Jana Husa. List je wuhotowany ze 100 pječatami, jeho original chowa so w bibliotece Edinburghskeje uniwersity w Šotiskej. Dalša wosebitosć su wobrazy z tak mjenowaneho Litoměřického graduale (wokoło 1517). Je to liturgiska kniha utrakwistow, přiwisni-

Husowa wustajeńca w Budyskej Michalskej cyrkwi

Foto: J. Maćij

kow husitskeho hibanja, kotraž słuša k najwažnišim wumětskim a kulturnym pokladam Českeje republiky. Z tuteho graduale pokazuja so mólbje, na kotrychž je martrowska smjerć Jana Husa předstajena.

Tak rysuja tafle w słowje a wobrazu žiwjenski puć Jana Husa a jeho wulki wuznam jako reformator a jako wusahowaca

wosobina českich stawiznow. Wopyt zajimaweje a hódneje wustajeńcy jara doporuču. Wona pokazuje so hišće hač dosředź septembra w Michalskej cyrkwi w Budyšinje. Nimo Božich službow je cyrkej wot pónđzele do pjatka wšednje wot 10 do 17 hodžin wotewrjena.

Měrćin Wirth

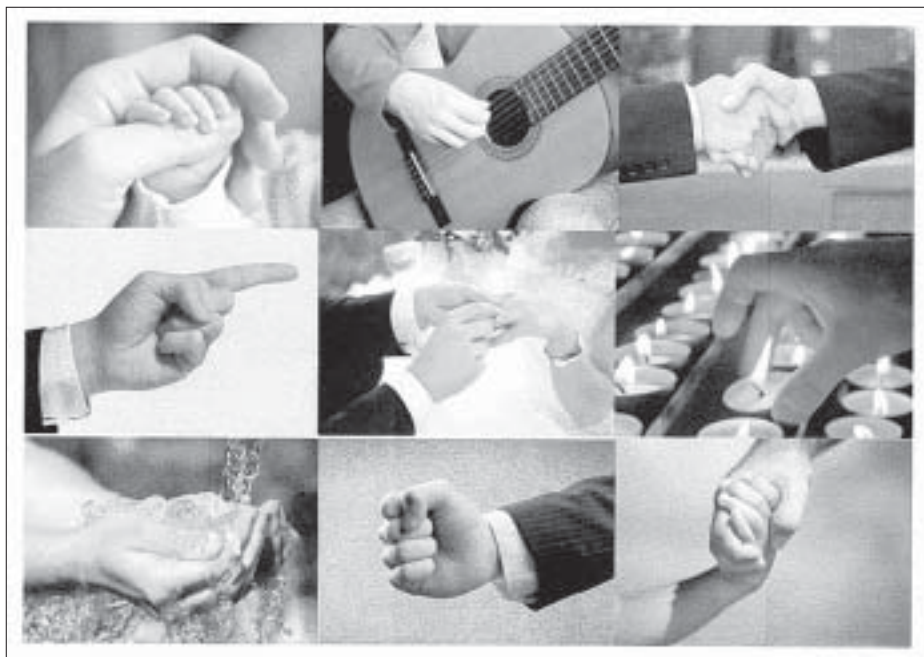
Nyšpor na spočatku šulskeho lěta w Budyšinje

Pónđzelu, 24. awgusta, zahaji so nowe šulske lěto. Po dolhej tradiciji přeprašujetej Serbska srjedźna a Serbska zakladna šula w Budyšinje na meditatiwne zahajenje. Lětsa wotmě so wone w 10.30 hodž. w cyrkwi Našeje lubeje knjenje a swjećeše so wot kanonika Wita Šćapana a superintendenta Jana Malinka.

Jako temu běchu wučerki namjetowali: „To čini ruka“. Šulerjo běchu přihotowali scenu, w kotrejež so wšelake skutki ruki předstajichu: Wona wita, pokazuje, čerpa wodu, hraje instrument, ale tež hrozy a bje. Sup. Malink zloža swoje předdowanje na psalm 90,18: „Knjez, naš Bóh, budź nam dobroćiwu a daj, zo so derje radži skutk našeju rukow pola nas; haj, skutkej našeju rukow chcył dać dobre poradženje.“ Tež próstwy šulerjow běchu na skutki rukow wusměrjene.

Na kóncu meditacije požohnowa kanonik Šćapan přítomnych, a wučerki wudželi chu wopomnjenske łopjeno z mnohimi skutkami rukow.

jm

Skutki rukow – tema meditacije k zahajenju noweho šulskeho lěta

Repro: prywatne

Powěšće

Rakecy. Putnisku jězbu katolskich Serbow 29. julija z busomaj do českeje Krupki nawjedowaše Annemarie Simonowa z Trupina. Wona skutkuje powoľansce jako wučerka ewangelskeje nabožiny. Zdobom je predikantka, člonka wosadneho předstejćerstwa w Rakecach a wot lońšeho zastupjerka Serbow w sakskej krajnej synodze.

Hrodzišćo. We wulkowosadze Hrodzišćo pytaja duchowneju za wuprózdnjenej farskej městnje w Poršicach a we Wósporku. W Poršicach ma so poľne farske městno wobsadzić, we Wósporku poľ městna. Nawoda wulkeje wosady, kotraž wupřestrěwa so we wuchodnym Budyškim kraju wot Wósporka hač k wsam Budyškej Michałskej wosady, je farar Ehrler w Hrodzišću. Jej přistušo 2 880 wosadnych, šěsć cyrkwjow a sydom pohrjebnišćow. Nimo třoch duchownych ma wosada dwanaće dalšich sobudželačejow.

Berlin/Drježdźany. Pod napismom „Sehnsucht nach Alltag und Lebenssinn“ wozjewi w Berlinje wuchadźacy ewangelski tydźenik die Kirche w svojim wudaću z 9. awgusta interview ze Slepjanskej fararku Jadwigu Malinkowej. Podobny interview wozjewi sakski tydźenik DER SONNTAG w svojim wudaću z 23. awgusta pod napismom „Unsere Zukunft ist weiter offen“. Młoda teologowka rozprawja w rozmołwje wo čežkej situaciji, w kotrejž su wobydlerjo Slepjanskeje wosady njejasneho přichoda swojeje domizny dla. Interview, kotryž je z fotom ilustrowany, je wjedł žurnalist Andreas Kirschke z Łaza.

Kumwałd. Z 1. septembrom přewozmj 29lětny Friedemann Wenzel farske zastojnstwo w Kumwałdze, kotrejž bě hižo dlěši čas njewobsadzene. Jeho ordinacija a zapokazanje budžetnej njedźelu, 13. septembra, w 17.30 hodź. w Kumwałdskej cyrkwi. Friedemann Wenzel je rodzeny Hornjołužičan. Minjene poľdra lěta bě z wikarom pola superintendenta Malinka w Bu-

dyskej Michałskej wosadze a je w tutym času skladnostnje tež na serbskich kemšach sobu skutkował.

Bukecy. Wot 1. septembra skutkuje w Bukečanskej wosadze wikarka Claudia Tost. Pod nawodom wosadneho fararja Thomasa Haenchena přihotuje so młoda teologowka na duchownu službu w sakskej krajnej cyrkwi.

Serbin/Texas. Serbske towarstwo w Serbinje přeprašuje njedźelu, 27. septembra, na swój tradicionelny Wendish Fest. Na njón witaja lětsa mnohich wobdźelnikow z Łužicy. Klankodźiwadźelnicy z Budyskeho dźiwadla předstaja šulerjam w Serbinje hru Bena Budarja „Cowboy Tom“ a skupina Floppy Dolls poskići na swjedźenišću hudźbny program. Čłonojo Spěchowanskeho towarstwa za serbsku ludowu kulturu přepodaja Serbinskemu muzejej kolekciju wuznamjenjenych jutrownych jejkow a demonstrowa wopytowarjam, kak so ješka po serbskim wašnju debja. Serbski swjedźen w Serbinje wotměje so lětsa 27. raz.

Dary

W juliju je so darilo 12 eurow za Pomhaj Bóh. Bóh žohnuj dar a daricela.

Spominamy

Před 110 lětami, 14. septembra 1905, narodži so **Lillie Moerbe Caldwell** jako druhe z pjeć dźěći do swojby serbskeho farmarja w texaskim Serbinje. Wona wopyta wosadnu šulu a bu 1919 wot fararja Hermanna Kiliana w Serbinskej cyrkwi konfirmowana. Džěta dla wopušći swojba pozdžišo serbsku kónčinu a přesydl so do města Port Arthur. 1924 wuda so Lillie Moerbe na Joe R. Caldwell. Jako běštej jeju džěći wotrostloj, započo poľstalětna na Lamar University studować jendželšćinu, němčinu a žurnalistiku. Tam do zaběry ze swojškimi stawiznami pozbudžowana, napisa wona knihu „Texas Wends – Their First Half-Century“, kotraž 1961 wuńdže. 1969 a 1973 wopyta z mandželskim lužisku domiznu swojich prjedownikow, hdžež zběraše material wo Serbach a wuknješe pola Hany Tilichoweje jutrowne ješka debić. Wospjet wobdžěli so na sorabistiskich kursach w Budyšinje. Wjacore měsacy přebywaše tež w Awstralskej, hdžež slědžeše za potomnikami tamnišich serbskich wupućowarjow. 1968 podpěraše Institute of Texan Cultures w San Antonio při zestajenju wustajeńcy wo Serbach. Na tamnišim Folklife Festivalu wuhotowa ze swojbnymi přenje serbske stejíšćo. Na jeje iniciatiwu založi so 19. awgusta 1972 Wendish Culture Club, přenje towarstwo potomnikow Serbow, z kotrehož wuńdže 1977 Texas Wendish Heritage Society. Wona zemř 1974 při awtowym njezbožu a bu na wosadnym kěrchowje w Serbinje pochowana. T.M.

Přeprašujemy

- 06.09. 14. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi z kemšemi za džěći (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 09.09. srjeda**
19.00 Rakečanska bjesada w farskej bróžni
- 13.09. 15. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 dwurěčna namša we Wětošowje
13.00 dwurěčna namša w Goľbinje
14.30 wosadne popoľdnje w Slepom (fararka Malinkowa)
- 15.09. wutora**
14.00 wosadne popoľdnje pola Kowarjec we Wuježku pola Wósporka (sup. Malink)
- 17.09. štwórtk**
18.30 Bukečanska bjesada na farje
- 20.09. 16. njedźela po Swjatej Trojicy**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 21.09. pónđzela**
15.00 wosadne popoľdnje w Malešecach (sup. Malink)
- 27.09. 17. njedźela po Swjatej Trojicy**
09.30 dwurěčne kemše na Njepilic statoku w Rownom (fararka Malinkowa, M. Hermaš)
- 04.10. 18. njedźela po Swjatej Trojicy**
09.30 dwurěčne kemše w Bukecach (farar Haenchen)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Haenchen)
- 09.10.–11.10. wot pjatka do njedźele**
Serbski ewangelski kónć tydźenja w Choľnje

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čišć: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsačnje. Spěchuje so wot Zaľožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiřažki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.